

Sprievodca zmenami vo vzdelávacích oblastiach

Vzdelávacia oblasť:

Jazyk a komunikácia

Podoblasť vyučovania prvého jazyka - jazyky národnostných menšín:

Rusínsky jazyk a literatúra

NÁRODNÝ INŠTITÚT VZDELÁVANIA A MLÁDEŽE

Sprievodca zmenami vo vzdelávacích oblastiach

**Jazyk a komunikácia /
Rusínsky jazyk a literatúra**

**PaedDr. Marcela Ruňaninová
PaedDr. Mária Jasíková**

Obsah

01	Aké zmeny prinášajú nové vzdelávacie štandardy?	3
02	Ako „čítať“ vzdelávacie štandardy?	5
03	Ako pracovať so vzdelávacími štandardmi pri tvorbe učebných osnov?	12
04	Ako dosahovať výkonové štandardy rusínskeho jazyka a literatúry priamo vo vyučovaní – praktické ukážky	18
05	Na čo sa pri vzdelávacej oblasti zamerať pri hodnotení?	21

Aké zmeny prinášajú nové vzdelávacie štandardy?

Nové vzdelávacie štandardy rusínskeho jazyka a literatúry z roku 2023 (ďalej VŠ RJL) prinášajú v porovnaní s platnými vzdelávacími štandardmi (iŠVP) zmeny, ktoré sú spoločné pre celú vzdelávaciu oblasť *Jazyk a komunikácia* a pre podoblasť vyučovania prvého jazyka.

Zmeny v VŠ RJL 2023 v porovnaní s VŠ RJL 2015

V porovnaní s platným štandardom rusínskeho jazyka a literatúry nastalo niekoľko zmien, ktoré sa týkajú nielen formy textu, ale zmeny nastali predovšetkým v usporiadaní obsahu učiva celého základného učiva do troch cyklov. Pôvodný optimálny a minimálny výkon pre jednotlivé ročníky nahradil minimálny učebný výstup na konci každého cyklu. Rovnako, ako v novom VŠ SJL, sa posilnil komunikačný, činnostný a zážitkový charakter vyučovacieho predmetu. Aj štandardy RJL z roku 2015 sú zamerané na formovanie a rozvoj komunikačných zručností, ale v nových štandardoch dostávajú ešte väčší priestor. Väčšia pozornosť sa venuje samostatnej tvorbe textu a jeho porozumeniu, zároveň poskytuje väčší priestor na vlastné objavovanie jazykových javov a dôraz sa kladie na prežívanie umeleckého textu.

Tak, ako **VŠ SJL**, aj vo **VŠ RJL** je v novom ŠVP výkonový štandard úzko prepojený s obsahovým štandardom. Napríklad

k výkonovému štandardu v komponente písaná produkcia v 1. cykle *uplatniť pri písaní osvojené pravopisné pravidlá* prislúchajú tieto časti obsahového štandardu: *pravopis i/и/ы; pravopis jotovaných písmen я, е, ю, і, ё a dvojzložkových písmen дз, дж; písanie veľkého písmena na začiatku vety, rozlišovanie pravopisu všeobecných a vlastných podstatných mien; pravopis slov so samohláskou i a і, ktoré pochádzajú z etymologického о a historického ъ; vybrané slovesné tvary a slovotvorné prípony; jednotné písanie и v tvaroch minulého času; jednotné písanie prípon pri zdrobnených, zveličených alebo emocionálnych slovách; interpunkčne znamienka na konci vety; použitie spojovníka pri delení slov na konci riadka; základné pravidlá písania čiarky v jednoduchej vete.*

VŠ RJL (2023) sú oproti iŠVP (2015) formulované všeobecnejšie a v menšom počte, kým nový obsahový štandard RJL je podrobnejší a viac navádza na konkrétnu činnosť ako doterajší obsahový štandard, čo učiteľom môže uľahčiť jeho rozpracovanie v učebných osnovách.

Členenie na tematické celky zvyšuje prehľadnosť obsahového štandardu. Rovnako, ako aj vo **VŠ SJL**, je v jednotlivých komponentoch obsahový štandard vymedzovaný v tesnej súvislosti s výkonovým štandardom s malými rozdielmi špecifickými pre rusínsky jazyk. Zmenila sa **proporcia výkonového a obsahového štandardu**. Rozdiel medzi **VŠ SJL** a **RJL**

je v už spomínaných špecifikách tohto jazyka. Ide o javy, ktoré sa v SJL nena-
chádzajú, ako: pravopis písmen **і/и/ы/;**
pravopis jotovaných písmen **я, є, ю, ї;**
v 1. cykle. Ďalšími špecifikami pre RJL
v 2. cykle je pravopis písmen **ь** (mäkký
znak) a **ѣ** (tvrdý znak) a odlišné skloňo-
vacie vzory podstatných mien v porov-
naní so SJL v 3. cykle.

Naopak, v RJL zase absentujú obsahové
špecifiká SJL, ako: delenie hlások na
krátke a dlhé; delenie spoluhlások na
tvrdé, mäkké a obojaké; slabičný pravo-
pis **de, te, ne, le;** pravopis dvojhlások **ia,**
ie, iu, ô; pravopis **ä;** pravopis **i/í, y/ý** po
obojakých spoluhláskach (vybrané slová)
v 1. cykle, už spomínané skloňovacie
vzory podstatných mien v 3. cykle.

Vzhľadom na nejednotnosť odbornej
terminológie, množstvo variet rusín-
skych nárečí došlo k prehodnoteniu
obsahu vzdelávania a stanoveniu si
priorít. Zámerne sa vynechali niektoré
náročné žánre vecného textu (úvaha,
anekdota, úradný list a pod.) s cieľom
klásť väčší dôraz na komunikáciu
v rusínskom jazyku, na ochranu jazyka
a uvedomenie si jazyka, ako symbolu
národa.

Gradácia vzdelávacích cieľov, výkonových a obsahových štandardov

Kurikulum základného vzdelávania je jeden ucelený program nasmerovaný k cieľu dosiahnuť stanovené ciele základného vzdelávania, ktoré v jednotlivých vzdelávacích oblastiach gradujú, aby sa postupne smerovalo k finálnym cieľom základného vzdelávania. Vnútor- ná štruktúra kurikula je usporiadaná do troch vzdelávacích cyklov a umožňuje postupné stupňovanie vzdelávacích cieľov. Kapitola obsahuje dve ukážky gradácie vzdelávacích cieľov, výkonových a obsahových štandardov v komponentoch *komunikačná interakcia* a *hovorená produkcia* v jednotlivých cykloch.

Ukážka gradácie vzdelávacích cieľov v komponente komunikačná interakcia v cykloch

Komponent komunikačná interakcia zahŕňa rozvíjanie schopnosti žiaka vecne a sociálne primerane vstupovať do medzilidskej komunikácie a rešpektovať pritom komunikačného partnera. Rozvíjanie komunikačnej interakcie je dôležité v súvislosti s komunikáciou v súkromnom i verejnom prostredí, zahŕňa hovorenú i písanú interakciu. Cieľom prvej ukážky je ukázať možnosti gradácie vzdelávacích cieľov v podoblasti *prvý jazyk* ako uplatňovať vecnú a sociálne primeranú komunikačnú interakciu, rešpektovať pritom komunikačného partnera a sociokultúrne zvyklosti.

Tabuľka 1A: Ukážka gradácie vzdelávacích cieľov v komponente *komunikačná interakcia* v cykloch.

Všeobecný cieľ podoblasti vyučovania podoblasti *prvý jazyk*:

Uplatňovať vecnú a sociálne primeranú komunikačnú interakciu, rešpektovať pritom komunikačného partnera a sociokultúrne zvyklosti.

Gradácia vzdelávacích cieľov (komponent *komunikačná interakcia*)

1. cyklus	2. cyklus	3. cyklus
<ul style="list-style-type: none">~ Viesť jednoduchý dialóg primerane situácii a komunikačnému partnerovi.~ Orientovať sa v nesúvislých a obrazovo-písaných textoch.	<ul style="list-style-type: none">~ Viesť dialóg v súkromnom a verejnom prostredí vecne a sociálne primeraným spôsobom.~ Vytvoriť písaný a obrazovo-písaný text na vyjadrenie rôznych komunikačných zámerov.~ Vyjadriť vlastný názor a podporiť ho argumentmi.	<ul style="list-style-type: none">~ Aktívne vstupovať do hovorenej a písomnej interakcie, vecne a sociálne primerane reagovať na repliky komunikačného partnera, formulovať primerané argumenty.~ Vytvoriť primeraný písaný, obrazovo-písaný alebo digitálny text s cieľom objektívne informovať, objasniť problém a vyjadriť názor podložený argumentmi.~ Rešpektovať jazykovú a kultúrnu rôznorodosť v spoločnosti, chápať jazykové potreby príslušníkov iných národov a národností.

Ukážka gradácie výkonových štandardov v komponente komunikačná interakcia v cykloch

Druhá ukážka obsahuje možnosti gradácie výkonových štandardov v komponente *komunikačná interakcia*. Zameraná je na výkonové štandardy z oblasti dialógu, ako ho postupne rozvíjať, ako ho správne viesť, aké pravidlá je treba dodržiavať v komunikačnej interakcii medzi komunikačnými partnermi.

Tabuľka 1B: Ukážka gradácie výkonových štandardov v komponente *komunikačná interakcia*.

Všeobecný cieľ podoblasti vyučovania podoblasti *prvý jazyk*:

Uplatňovať vecnú a sociálne primeranú komunikačnú interakciu, rešpektovať pritom komunikačného partnera a sociokultúrne zvyklosti.

Gradácia výkonových štandardov (komponent *komunikačná interakcia*)

1. cyklus	2. cyklus	3. cyklus
<ul style="list-style-type: none"> ~ Viesť jednoduchý dialóg, klásť vecné otázky. ~ Pozorne počúvať partnera v dialógu a reagovať. ~ Sformulovať otázku, prosbu, prianie, nesúhlas, námietku a jednoduché zdôvodnenie. 	<ul style="list-style-type: none"> ~ Viesť dialóg primerane téme, adresátovi a komunikačnému prostrediu. ~ Iniciovať a viesť komunikáciu v skupine rovesníkov. ~ Vyjadriť názor na bežné alebo aktuálne témy, zdôvodniť ho, prípadne skorigovať. ~ Rešpektovať názor komunikačného partnera. ~ Vyjadriť pochvalu, ocenenie, námietku alebo nesúhlas sociálne primeraným spôsobom. ~ Využiť komunikáciu situačne vhodný komunikačný kanál (pod dohľadom učiteľa alebo iného dospelého). 	<ul style="list-style-type: none"> ~ Rozlíšiť komunikačnú interakciu podľa prostredia, komunikačného partnera a komunikačného zámeru. ~ Rozlíšiť špecifiká komunikačnej interakcie v rôznych jazykoch, rešpektovať príslušníkov iných národov a kultúr. ~ Rozvíjať dialóg vecne a aktívne reagovať na repliky komunikačného partnera. ~ Uplatniť pri vedení dialógu zásady kooperácie a zdvorilosti. ~ Vyjadriť názor na spoločensky aktuálne témy a podporiť ho rôznymi druhmi argumentov. Diskutovať v skupinách na aktuálne témy a uplatniť pritom argumentačné zručnosti. ~ Využiť na komunikáciu situačne vhodné komunikačné kanály.

Ukážka gradácie obsahových štandardov v komponente komunikačná interakcia v cykloch

Tretia ukážka je zameraná na ukážku gradácie obsahových štandardov v komponente komunikačná interakcia na príklade tematického celku dialóg, dialogická komunikácia, diskusia a kooperácia.

Tabuľka 1C: Ukážka gradácie obsahových štandardov zodpovedajúcich výkonovým štandardom v komponente *komunikačná interakcia* (na príklade tematického celku dialóg, dialogická komunikácia, diskusia a kooperácia)

Všeobecný cieľ podoblasti vyučovania podoblasti *prvý jazyk*:

Uplatňovať vecnú a sociálne primeranú komunikačnú interakciu, rešpektovať pritom komunikačného partnera a sociokultúrne zvyklosti.

Gradácia vzdelávacích cieľov (komponent *komunikačná interakcia*)

1. cyklus	2. cyklus	3. cyklus
<ul style="list-style-type: none"> ~ Návčik jednoduchého dialógu vo dvojici: kladenie otázok a formulovanie odpovedí, pravidelné striedanie replík oboch komunikačných partnerov. ~ Priamy dialóg a sprostredkovaný dialóg (telefonický alebo prostredníctvom mobilnej aplikácie). ~ Dialóg vo dvojiciach alebo v skupinách pri riešení úloh. ~ Základné pravidlá párového a skupinového dialógu. 	<ul style="list-style-type: none"> ~ Stavba dialógu: nadviazanie kontaktu, obsah dialógu - striedanie replík, ukončenie kontaktu. ~ Rozlišovanie priameho a sprostredkovaného dialógu v súkromnom a verejnom prostredí. ~ Pravidlá vedenia dialógu: aktívne počúvať komunikačného partnera, vecne a jazykovo primerane reagovať na jeho repliky, neskákať do reči, povzbudiť, pochváliť a oceniť komunikačného partnera. ~ Používanie jednoduchých argumentov na podporu názoru, rozlišovanie medzi faktami a domnienkami. Uplatňovať zdvorilosť. ~ Riziká dialógu vo verejnom alebo v internetovom prostredí. ~ Návčik dialógu v rôznych komunikačných situáciách. 	<ul style="list-style-type: none"> ~ Návčik kooperácie v priamom alebo sprostredkovanom dialógu: komunikovať primerané množstvo informácií, hovoriť pravdivo, k veci, jasne a zrozumiteľne. ~ Identifikovanie manipulatívnej komunikácie a obranná reakcia na ňu. ~ Návčik skupinovej diskusie na aktuálnu tému. ~ Druhy argumentov, argumentačných techník a ich návčik. Rozlišovanie tvrdenia, argumentu a presvedčania. zásady zdvorilosti (takt, veľkorysosť, uspokojenie, súhlas, skromnosť, sympatia) a ich uplatňovanie v komunikácii. ~ Participácia v internetovej diskusii, zapojenie do diskusného fóra. ~ Hľadanie konštruktívnych riešení konfliktných situácií.

Ukážka gradácie vzdelávacích cieľov v komponente *hovorená produkcia* v cykloch

Komponent *hovorená produkcia* zahŕňa rozvíjanie schopnosti žiaka tvoriť rôzne typy hovoreného prejavu a vyjadrovať pritom rozličné komunikačné zámery. V podstate je to dialóg, v ktorom komunikační partneri navzájom komunikujú, aktívne sa počúvajú a tak rozvíjajú svoje komunikačné schopnosti. Nasledujúca ukážka obsahuje gradáciu vzdelávacích cieľov v komponente *hovorená produkcia* v cykloch na základe všeobecného vzdelávacieho cieľa Vyjadrovať obsahy a komunikačné zámery prostredníctvom rôznych žánrov hovoreného a písaného textu.

Tabuľka 2A: Ukážka gradácie vzdelávacích cieľov v komponente *hovorená produkcia* v cykloch.

Všeobecný cieľ podoblasti vyučovania prvého jazyka:

Vyjadrovať obsahy a komunikačné zámery prostredníctvom rôznych žánrov hovoreného a písaného textu.

Gradácia vzdelávacích cieľov (komponent *hovorená produkcia*)

1. cyklus	2. cyklus	3. cyklus
<ul style="list-style-type: none"> ~ Vyjadriť myšlienky v súvislom hovorenom prejave. ~ Klásť otázky zamerané na obsah textu a na vlastné porozumenie textu. ~ Vyjadriť verbálne i neverbálne predstavu o sebe a svoje prežívanie okolitého sveta. ~ Vyjadriť verbálne i neverbálne predstavu o sebe a svoje prežívanie okolitého sveta. 	<ul style="list-style-type: none"> ~ Pripraviť a predniesť primeraný hovorený prejav určený pre verejné komunikačné prostredie. ~ Formulovať a klásť otázky zamerané na explicitný a implicitný význam textu. ~ Vyjadriť vlastný názor a podopierať ho argumentmi. Vyjadrovať vlastné nápady a návrhy pri tvorení textov, klásť otázky k predloženým návrhom. ~ Rešpektovať viacjazyčné prostredie, podporovať spolužiakov s iným materinským jazykom. 	<ul style="list-style-type: none"> ~ Aktívne vstupovať do hovorenej a písomnej komunikačnej interakcie, vecne a sociálne primerane reagovať na repliky komunikačného partnera, formulovať primerané argumenty. ~ Uplatňovať stratégie porozumenia textu, plánovať a monitorovať úspešnosť porozumenia, regulovať vlastné porozumenie textu. ~ Nadobudnúť estetickú skúsenosť z recepcie rôznych literárnych žánrov, zdieľať obsahové, emocionálne a hodnotové posolstvá textu vo vlastných tvorivých aktivitách. ~ Rešpektovať jazykovú a kultúrnu rôznorodosť v spoločnosti, chápať jazykové potreby príslušníkov iných národov a národností.

Ukážka gradácie výkonových štandardov v komponente hovorená produkcia v cykloch

Vzdelávacie cykly sú súhrnne pomenované podľa všeobecného cieľa podoblasti, na základe ktorého konkretizujeme výkonové štandardy (v nasledujúcej tabuľke obsahové štandardy). V rámci procesu vyučovania prvého jazyka zdôrazňujeme orientáciu na žiaka a činnosť prístup pri nadobúdaní jazykových znalostí a pri rozvíjaní komunikačných zručností.

Tabuľka 2B: Ukážka gradácie výkonových štandardov zodpovedajúcich cieľom v komponente *hovorená produkcia*.

Všeobecný cieľ podoblasti vyučovania prvého jazyka:

Vyjadrovať obsahy a komunikačné zámery prostredníctvom rôznych žánrov hovoreného a písaného textu.

Gradácia výkonových štandardov (komponent *hovorená produkcia*)

1. cyklus	2. cyklus	3. cyklus
<ul style="list-style-type: none"> ~ Zhromaždiť základné informácie k téme hovoreného prejavu. ~ Sformulovať jednoduchú ústnu informáciu. ~ Vyrozprávať príbeh na základe vlastnej skúsenosti alebo zážitku. ~ Povedať hlavné znaky pozorovaného objektu a pozorovanej činnosti. ~ Uplatniť pri hovorení situačne vhodné jazykové, zvukové a pohybové prostriedky. ~ Rozlíšiť spisovnú výslovnosť od výslovnosti v miestnom nárečí. 	<ul style="list-style-type: none"> ~ Zhromaždiť potrebné informácie k téme hovoreného prejavu vyjadriť vlastný názor a podopierať ho argumentmi. ~ Predniesť jednoduchý rečnícky prejav. ~ Vyrozprávať príbeh so zápletkou a jej riešením. ~ Opísať objekty vystavené priamemu pozorovaniu. ~ Uplatniť v hovorenom prejave situačne vhodné jazykové, zvukové a pohybové prostriedky. ~ Rozlíšiť spisovnú výslovnosť od výslovnosti v miestnom nárečí. 	<ul style="list-style-type: none"> ~ Vytvoriť obsahovo a formálne súdržný hovorený text s rôznym komunikačným zámerom. ~ Zhrnúť, zhodnotiť a využiť získané informácie. ~ Pripraviť a kultivovane predniesť príležitostný rečnícky prejav. ~ Použiť vhodné stratégie pri príprave a pri úprave hovoreného a obrazovo-hovoreného textu. ~ Analyzovať a zhodnotiť hovorené prejavy iných, svoje stanovisko podoprieť argumentmi. ~ Analyzovať a zhodnotiť hovorené prejavy iných, svoje stanovisko podoprieť argumentmi.

Ukážka gradácie obsahových štandardov v komponente hovorená produkcia v cykloch

Aj táto ukážka v komponente hovorená produkcia predstavuje postupnú špirálovitú gradáciu obsahových štandardov na základe všeobecného cieľa Vyjadrovať obsahy a komunikačné zámery prostredníctvom rôznych žánrov hovoreného a písaného textu.

Tabuľka 2C: Ukážka gradácie obsahových štandardov zodpovedajúcich výkonovým štandardom v komponente *hovorená produkcia* (na príklade tematického celku *žánre hovoreného textu*).

Všeobecný cieľ RJL v základnom vzdelávaní:

Vyjadrovať obsahy a komunikačné zámery prostredníctvom rôznych žánrov hovoreného a písaného textu.

Gradácia obsahových štandardov (tematický celok *žánre hovoreného textu*)

1. cyklus	2. cyklus	3. cyklus
<ul style="list-style-type: none"> ~ Výber témy hovoreného prejavu s pomocou učiteľa alebo samostatne. ~ Sformulovať jednoduchú ústnu informáciu. ~ Rozvíjanie témy podľa komunikačného zámeru: informácia, rozprávanie, opis. ~ Vyjadrenie kľúčových informácií v informačnom texte: oznam, správa. ~ Používanie viet s rôznymi komunikačnými zámermi: oznámenie, výzva (rozkaz, prosba), prianie, nesúhlas, námietka. ~ Jednoduché rozprávanie: prežitá skúsenosť, reálny alebo vymyslený príbeh. 	<ul style="list-style-type: none"> ~ Samostatný výber témy prejavu a zdôvodnenie výberu podľa komunikačného zámeru. ~ Predniesť jednoduchý rečnícky prejav. ~ Spôsoby zhromažďovania informácií potrebných na rozvíjanie témy. ~ Tvorenie informačných textov určených pre verejné (školské) prostredie: oznámenie, správa (napr. do školského rozhlasu), pozvanie (na školské/zaujímavé podujatie). ~ Používanie rôznych vetných a súvetných štruktúr pri rozvíjaní témy s konkrétnym komunikačným zámerom. ~ Porovnávanie a odlišovanie spisovnej a nárečovej výslovnosti, spisovných a nárečových tvarov so zameraním na nárečový región, v ktorom žiaci žijú. ~ Rozprávanie prežitej skúsenosti, objasňovanie udalosti, plánovanie udalosti, reálny alebo vymyslený príbeh so zápletkou a jej riešením. 	<ul style="list-style-type: none"> ~ Písomná príprava hovoreného a obrazovo-hovoreného textu podľa týchto fáz: výber témy, zhromažďovanie materiálu, selekcia a kompozícia, tvorba konceptu, úprava textu. ~ Zhrnúť, zhodnotiť a využiť získané informácie. ~ Písomná príprava hovoreného a obrazovo-hovoreného textu podľa týchto fáz: výber témy, zhromažďovanie materiálu, selekcia a kompozícia, tvorba konceptu, úprava textu. ~ Príležitostný rečnícky prejav: slávnostný príhovor, moderovanie podujatia. ~ Porozumenie a používanie tematickej slovnej zásoby v rámci obsahového zamerania textu. ~ Uplatňovanie pravidiel spisovnej výslovnosti v domácich a cudzích slovách. ~ Príležitostný rečnícky prejav: slávnostný príhovor, moderovanie podujatia.

Ako pracovať so vzdelávacími štandardmi pri tvorbe učebných osnov?

Dlho očakávaný nový vzdelávací program má priniesť výrazné zlepšenie a posilnenie základného vzdelávania vo vzdelávacom systéme, prispôsobenie cieľov, obsahu a foriem vzdelávania žiakovi. Je však potrebné zabezpečiť jeho pochoopenie zo strany užívateľov, ktorí budú tento materiál používať pri tvorbe učebných osnov. Je potrebné vymedziť postupnosť krokov, ako smerovať k stanoveným cieľom, premyslieť a vybrať zodpovedajúci obsah a nastaviť učebné procesy, ktoré k týmto cieľom povedú.

Viesť jednoduchý dialóg, klásť vecné otázky

V prvej ukážke predstavíme možnosti zapracovania výkonového štandardu *Viesť jednoduchý dialóg, klásť vecné otázky*, ktorá obsahuje jednotlivé úrovne výkonu, na základe ktorých dosiahneme stanovený cieľ. Vyberáme časti z obsahového štandardu zo štyroch tematických celkov, ktoré súvisia s výkonovým štandardom *Viesť jednoduchý dialóg, klásť vecné otázky*.

UKÁŽKA 1

- 1. Prvý cyklus, komunikačná interakcia**
- 2. Výkonový štandard:**
Viesť jednoduchý dialóg, klásť vecné otázky.
- 3. Zdôvodnenie výkonového štandardu:**
Výkonový štandard v 1. cykle je zameraný na nácvik dialógu, komunikácie medzi dvomi komunikačnými partnermi, ale i v skupine. Je dôležité, aby žiaci mali čo najviac príležitostí na dialóg, vedeli nadviazať i ukončiť kontakt a dodržiavať zaužívané pravidlá pri komunikácii.
- 4. Vzťah s ďalšími štandardmi:**
Výkonový štandard súvisí so štandardmi *nadviazať kontakt s komunikačným partnerom, pozorne počúvať partnera v dialógu a reagovať na jeho repliky, požiadať o informáciu a na požiadanie informáciu poskytnúť.*
- 5. Úroveň výkonového štandardu:**
Výkonový štandard *Viesť jednoduchý dialóg, klásť vecné otázky* možno počas prvého cyklu postupne dosahovať prostredníctvom týchto úrovní:
 - ~ vo dvojici klásť otázky a odpovedať na ne;
 - ~ začať dialóg vo dvojici;
 - ~ viesť dialóg, striedať sa s partnerom pri otázkach a odpovediach;

- ~ vhodne ukončiť dialóg;
- ~ formulovať vecné otázky a odpovede, neodbočovať od témy;
- ~ vyjadrovať v priebehu dialógu rôzne komunikačné zámery (oznámenie, otázka, prosba, prianie, nesúhlas, námietka a pod.);
- ~ uplatňovať pravidlá vedenia dialógu prostredníctvom telefónu;
- ~ jazykové, zvukové a pohybové prostriedky.

6. Výber častí obsahového štandardu:

Postup pri výbere častí obsahového štandardu ukážeme na príklade úrovne výkonového štandardu: *Viesť dialóg, striedať sa s partnerom pri otázkach a odpovediach.*

Táto úroveň výkonového štandardu je predprípravou žiaka na vedenie dialógu s komunikačným partnerom alebo v skupine s dodržaním pravidiel dialogickej komunikácie na vecnú a slušnú komunikáciu. Časti obsahového štandardu vyberáme zo štyroch tematických celkov komponentu komunikačná interakcia: *komunikačné zvyklosti, komunikačné zámery a ich vyjadrenie, dialóg a komunikačné prostriedky a pravidlá (pozri Tabuľka 3).*

Z tematického celku **komunikačné zvyklosti** vyberáme témy *rozlišovanie pozdravov, predstavenie sa, oslovenie, tykanie/vykanie vo verejnom a v súkromnom prostredí.*

Z tematického celku **komunikačné zámery a ich vyjadrenia** môžeme vybrať témy na *formulovanie zisťovacích a doplňovacích otázok a rovnako môžeme vybrať aj tému formulovanie prosby, priania, nesúhlasu a námietky.*

Všetky body tematického celku **dialóg** sú vhodné na nácvik komunikácie. Ide o: nácvik jednoduchého dialógu vo dvojici: *kladenie otázok a formulovanie odpovedí, pravidelné striedanie*

replík oboch komunikačných partnerov, priamy dialóg a sprostredkovaný dialóg (telefonický alebo prostredníctvom mobilnej aplikácie), dialóg vo dvojiciach alebo v skupinách pri riešení úloh a základné pravidlá párového a skupinového dialógu.

V rámci tematického celku **komunikačné prostriedky a pravidlá** sa môžeme zamerať, okrem iných, na tieto témy: *rozširovanie slovnej zásoby prostredníctvom tém dialógu, funkčné používanie pohybových prostriedkov počas dialógu.*

Tabuľka 3: Obsahový štandard na rozvíjanie spôsobilosti *Viesť dialóg, striedať sa s partnerom pri otázkach a odpovediach.*

Tematický celok	Výber obsahového štandardu v tematickom celku
komunikačné zvyklosti	<ul style="list-style-type: none"> ~ rozlišovanie pozdravov, predstavenie sa, oslovenie, tykanie / vykvanie vo verejnom a súkromnom prostredí, ~ formulovanie ústneho poďakovania a ospravedlnenia.
komunikačné zámery a ich vyjadrenia	<ul style="list-style-type: none"> ~ formulovanie zisťovacích a doplňovacích otázok, ~ formulovanie prosby, priania, nesúhlasu a námietky, porovnávanie rôznych spôsobov ich vyjadrenia, ~ formulovanie jednoduchého zdôvodnenia istého javu alebo vlastného konania, ~ presnosť a pravdivosť vyjadrenia pri požiadaní o informáciu a pri poskytnutí informácie.
dialóg	<ul style="list-style-type: none"> ~ nácvik jednoduchého dialógu vo dvojici: kladenie otázok a formulovanie odpovedí, pravidelné striedanie replík oboch komunikačných partnerov, ~ priamy dialóg a sprostredkovaný dialóg (telefonický alebo pomocou mobilnej aplikácie), ~ dialóg vo dvojici alebo v skupinách pri riešení úloh a základné pravidlá párového a skupinového dialógu, ~ základné pravidlá párového a skupinového dialógu.
komunikačné prostriedky a pravidlá	<ul style="list-style-type: none"> ~ rozširovanie slovnej zásoby prostredníctvom tém dialógu, ~ funkčné používanie pohybových prostriedkov počas dialógu, ~ slovné spojenia a vety pri vyjadrovaní rôznych komunikačných zámerov, ~ rozlišovanie melódie viet podľa komunikačného zámeru, ~ uplatňovanie pravidiel spisovnej výslovnosti (najmä kvantita, ťažké písmená, spodobovanie a splývavá výslovnosť).

Vyjadriť písaním svoje pocity a predstavy

Druhá ukážka obsahuje výber vhodných tém (tematických celkov), ktoré vyberáme z obsahových štandardov súvisiacich s výkonovým štandardom *Vyjadriť písaním svoje pocity a predstavy* z komponentu *písaná produkcia*.

UKÁŽKA 2

1. **Prvý cyklus, písaná produkcia**
2. **Výkonový štandard:**
Vyjadriť písaním svoje pocity a predstavy.
3. **Zdôvodnenie výkonového štandardu:**
Výkonový štandard v 1. cykle je zameraný na nácvik komunikácie v písanej forme medzi dvomi komunikačnými partnermi, ale i v skupine. Ide o tvorenie jednoduchého textu s komunikačným zámerom vyjadriť svoje myšlienky a pocity.
4. **Vzťah s ďalšími štandardmi:**
Výkonový štandard súvisí so štandardom *vytvoriť súvislý písaný alebo obrazovo – písaný text na tému blízku ich životnej a jazykovej skúsenosti*.
5. **Úrovne výkonového štandardu:**
Výkonový štandard *Vyjadriť písaním svoje pocity a predstavy* možno počas prvého cyklu postupne dosahovať prostredníctvom týchto úrovní:
 - ~ zapísať slová vystihujúce aktuálne prežívané pocity a náladu;
 - ~ zapísať slová vystihujúce pocity a predstavy vyvolané miestom, predmetom, osobou, hudbou, obrazom, vôňou;
 - ~ voľne spísať svoje spomienky na udalosti, osoby a miesta;
 - ~ písomne zaznamenať svoje myšlienky k témam z osobného života.

6. Výber častí obsahového štandardu:

Postup pri výbere častí obsahového štandardu ukážeme na príklade úrovne výkonového štandardu:
Zapísať slová vystihujúce aktuálne prežívané pocity a náladu.

Táto úroveň výkonového štandardu je predprípravou žiaka na písanie krátkych textov so zámerom komunikácie s komunikačným partnerom alebo aj so skupinou. Časti obsahového štandardu vyberáme z tematických celkov komponentu písaná produkcia: *elementárne písanie, proces tvorenia textu, žánre písaného textu a komunikačné prostriedky a pravidlá* (pozri Tabuľka 4).

Z tematického celku **elementárne písanie** vyberáme tému *písomné vyjadrovanie vlastných myšlienok*. Zároveň môžeme využiť prepojenie so vzdelávacou oblasťou *Človek a spoločnosť*.

Z tematického celku **proces tvorenia textu** môžeme vybrať témy na výber *témy písaného textu pomocou učiteľa alebo samostatne a rovnako môžeme vybrať aj tému výber vhodných slov, slovných spojení a vetných celkov podľa komunikačného zámeru*.

Žánre písaného textu je tematický celok, ktorý rovnako obsahuje vhodné témy na nácvik písomnej komunikácie. Ide o: *tvorenie jednoduchého nesúvislého textu a obrazovo – písaného textu – pozvánka, pohľadnica; jednoduché písomné rozprávanie, vyjadrenie prežitej udalosti a zážitku*.

V rámci tematického celku **komunikačné prostriedky a pravidlá** sa môžeme na tému: *Zapísať slová vystihujúce aktuálne prežívané pocity a náladu*.

Tabuľka 4: Obsahový štandard na rozvíjanie spôsobilosti *Zapísať slová vystihujúce aktuálne prežívané pocity a náladu.*

Tematický celok	Výber obsahového štandardu v tematickom celku
elementárne písanie	<ul style="list-style-type: none"> ~ prípravné (predpisateľské) cviky, percepčno-motorické zručnosti pri písaní, ~ fonematická analýza a diferenciacia, prevod hlásky na písmeno, ~ písanie malých a veľkých písmen rusínskej azbuky, ~ písanie slov, odpis písaného textu, prepis tlačeného textu, písanie podľa diktovania, ~ písomné vyjadrovanie vlastných myšlienok.
proces tvorenia textu	<ul style="list-style-type: none"> ~ výber témy písaného textu s pomocou učiteľa alebo samostatne, ~ rozvíjať témy podľa komunikačného / autorského zámeru: informácia, rozprávanie, opis, voľné písanie, ~ využívanie základných spôsobov zhromažďovania myšlienok k téme, ~ výber vhodných slov, slovných spojení a vetných celkov podľa komunikačného/autorského zámeru, ~ využívanie obrázkovej alebo slovnej osnovy pri členení textu, ~ tvorenie konceptu textu a jeho úprava s pomocou učiteľa alebo prostredníctvom kontrolných otázok, ~ prezentovanie vlastného textu v prostredí triedy alebo školy, ~ písomné vyjadrovanie vlastných myšlienok.
komunikačné prostriedky a pravidlá	<ul style="list-style-type: none"> ~ vyjadrovanie myšlienok vo vetách a jednoduchých súvetiach s rôznymi komunikačnými zámermi: oznámenie, výzva, (rozkaz, prosba), pranie, nesúhlas, námietka, ~ používanie základných prostriedkov nadväzovania viet v texte (opakovanie slov, synonymá, zamená, rovnaký tvar slovesa), ~ uplatňovanie jednoduchých lexikálnych vzťahov v texte: významové okruhy slov, slovo tvorne súvisiace slová, slová s podobným a opačným významom, nadradené a podradené slová, ~ vyjadrovanie vzťahu k pomenúvaným javom prostredníctvom emocionálnych slov alebo jednoduchých frazém
žánre písaného textu	<ul style="list-style-type: none"> ~ vyjadrovanie vyjadrenie kľúčových informácií v informačnom texte: oznam, správa, ~ tvorenie jednoduchého nesúvislého textu a obrazovo-písaného textu - pozvánka, pohľadnica, ~ jednoduché písomné rozprávanie, vyjadrenie prežitej udalosti, zážitku, vymyslený príbeh, ~ uplatnenie časovej následnosti a príčinnno-dôsledkových vzťahov v rozprávacom texte,

	<p>~ jednoduchý opisný text: postupnosť dejov pri opise pracovného postupu; hlavné znaky opisovaného objektu (konkrétny predmet alebo blízka osoba),</p> <p>~ jednoduché techniky tvorivého písania</p>
osvojovanie a uplatňovanie pravopisu	<p>~ fonematický pravopis: delenie hlások na samohlásky a spoluhlásky (tvrdé, mäkké) ako východisko uplatňovania fonematického pravopisu; pravopis і/и/ы; pravopis jotovaných písmen (я, е, ю, ї, ё) a dvojzložkové písmená (дж, дж),</p> <p>~ sémantický pravopis: písanie veľkého písmena na začiatku vety, rozlišovanie pravopisu všeobecných a vlastných podstatných mien (mená osôb, zvierat, regionálne blízke zemepisné názvy),</p> <p>~ etymologický pravopis: rozvoj jazyka v historickom kontexte. Pravopis slov so samohláskou і, ktoré pochádza z etymologického о (napr. конь ›жінь, стол›стіл, нос›ніс). Pravopis slov s ї, ktoré pochádza z historického ѣ (лѣто ›літо, дѣдо›дідо, сѣно›сіно),</p> <p>~ morfematický pravopis: vybrané slovesné tvary a slovtvorné prípony: jednotné písanie и v tvaroch minulého času; jednotné písanie prípon pri zdrobených, zveličených alebo emocionálne zafarbených slovách,</p> <p>~ interpunkčný pravopis: interpunkčné znamienka na konci vety; použitie spojovníka pri delení slov na konci riadka; základné pravidlá písania čiarky v jednoduchej vete (napr. vo viacnásobnom vetnom člene).</p>

Na konci 3. ročníka má mať žiak osvojené základy čítania a písania, má viesť jednoduchý dialóg v hovorenej i písanej podobe, slovne i písomne vyjadriť myšlienky a svoje prežívanie. Prepojením nácviku dialógu s komunikačným partnerom alebo aj v skupine a písomnej komunikácie, má žiak príležitosť rozvíjať komunikáciu v každom smere. Písaním sms, pohľadnice, či krátkej správy sa žiak dokáže zorientovať v primeraných obrazovo – písaných textoch, a tak reagovať na každodenné praktické situácie. Rozvíja schopnosť vecne a sociálne primerane vstupovať do medziludskej komunikácie a rešpektovať komunikačného partnera, či už s ním vedie priamy dialóg, komunikuje nepriamo – telefonicky alebo písomnou formou. Písaná produkcia zahŕňa rozvíjanie schopnosti žiaka tvoriť žánre písaného textu a vyjadrovať rozličné komunikačné zámery. Jej rozvíjaním sa žiak pripraví na funkčné využívanie písania v rôznych komu-

nikáčnych situáciách. Uplatňovaním vecnej a sociálne primeranej komunikačnej interakcie a používaním písomnej komunikácie v rôznych kontextoch naplníme jeden z cieľov vyučovania rusínskeho jazyka.

Ako dosahovať výkonové štandardy rusínskeho jazyka a literatúry priamo vo vyučovaní – praktické ukážky

V nasledujúcej kapitole uvádzame jednu ukážku, ktorá je vhodná na rozpracovanie vyučovacej jednotky a môže sa skladať z niekoľkých vyučovacích hodín, ktoré na seba nadväzujú.

Je určená pre 1. cyklus a sú v nej zahrnuté všetky komponenty, v rámci ktorých sú pridané výkonové a obsahové štandardy. Uvedená ukážka je uvedená ako návod na využívanie štandardov tak, aby boli splnené stanovené ciele jednotlivých cyklov, ale i celej vzdelávacej oblasti. Tieto ciele sa naplňajú postupným dosahovaním výkonových štandardov v rámci jednotlivých cyklov prostredníctvom obsahových štandardov. Ciele jednotlivých cyklov nie sú totožné s cieľom vyučovacej hodiny alebo vyučovacích jednotiek. Tieto ciele si stanovuje pedagóg v závislosti od vekových osobitostí a kognitívnych schopností žiakov, ale aj od obsahového, didaktického a metodického zamerania konkrétnej vyučovacej hodiny/jednotky.

Pri plánovaní vyučovacej jednotky je najdôležitejší vhodný výber textov, v ktorých sa žiak zdokonaľuje v rozvíjaní jazykovej a komunikačnej gramotnosti, a to prostredníctvom rôznych aktivít. Vzhľadom na rôznorodosť aktivít žiakov zameraných na recepciu, produkciu a interakciu je vhodné pracovať

s jedným textom na niekoľkých vyučovacích hodinách.

Uvedená ukážka je určená pre prácu s textom v 1. cykle a je doplnená návrhom výberu výkonových a obsahových štandardov pre daný cyklus.

Cieľom uvedených ukážok je priblížiť pedagógom spôsob konkrétnej práce s novým vzdelávacím štandardom.

UKÁŽKA

Komunikačná interakcia

Výkonové štandardy

- ~ Nadviazať kontakt s komunikačným partnerom
- ~ viesť jednoduchý dialóg, klásť vecné otázky

Obsahové štandardy

- ~ Kladenie otázok a formulovanie odpovedí
- ~ Počúvanie komunikačného partnera

Úloha: Na úvod motivačný rozhovor o rozprávke „O dvanástich mesiačikoch“, ktorú už všetci poznajú a postupne prejdeme k textu, ktorý je podobný.

Якы поставы выступають в приповідці?
Што мусило зробити дівча в приповідці?
Як приповідка скінчила? (Аке поставы vystupujú v rozprávke? Čo muselo spraviť dievča v rozprávke? Ako sa rozprávka skončila?)

Vecná recepcia

Výkonové štandardy

- ~ počúvať a samostatne prečítať primerane náročné vecné texty,
- ~ identifikovať doslovné (explicitné) informácie v počúvanom a v čítanom texte (napr. vyhľadať slovo, vetu),
- ~ reprodukovať a zhrnúť získané informácie,

~ prepojiť získané informácie so svojimi doterajšími znalosťami (porovnať prečítaný text s textom, ktorý už poznali).

Obsahové štandardy

- ~ identifikovanie kľúčových informácií a slov,
- ~ zhrnutie kľúčových informácií a slov,
- ~ prepájanie informácií z textu s doterajšími,
- ~ využitie osnovy pri reprodukcii textu.

Úloha: Vopred môžeme pripraviť kartičky (obrázky) s jednotlivými bodmi osnovy a žiaci ich zoraďujú podľa postupnosti, ako dej postupuje. Následne rozprávajú, o čom bola rozprávka.

1. Марушчине дітинство.
Maruškino detstvo.
2. Жывот з мачохов і Голенов.
Život s mачochou a Holenou.
3. В лісі.
V lese.
4. Навернутя Марушки домів.
Návrat Marušky domov.

Пісанá продукція

Вýконové štandardy

- ~ написати всі тлаченé а писанé пісменá русínskej азбуки автоматизованé а читателне,
- ~ зхромадити základнé информácie к тэме тексту,
- ~ вьрозпáвати писомне прібег,
- ~ улатнити при писані освоенé правописнé правидлá.

Obsahové štandardy

- ~ писание слов, prepis тлаченóго тексту,
- ~ вьбер vhodných слов, словных spojení а ветных celkov подлá коммукачнóго зáмеру,
- ~ писание interpunkчнých знамíенок на конци веты,

Кольсайкова приповідка

Адесь за гороми, за лісами жыла еднá жына з двомá дівчамá. Еднá дівчá била ей – Голенá, а другá ей мужá – Марушка. Муж сі ю жыл по смерті своій першóй жыны, но скоро і він умер і сиротá Марушка зістала в домі з мачохов і пыващюв сестрôв.

Мачоха любила аем свою Голену, хоть била преробитá, алына. Марушка мусила жыти шыткы работы. Постелá стелала, дрыва і воду носила, (з)жогень жыла до печи, ксти жарила, гроты жыла, кзку замтала, на пядальскóм кротку в студеній воді шыты райбала і помогала. А Голенá аем сі парадала, перед гаданом сі ударовала, чысала, зубыска шыкырала як динá мачоха.

Скоро Голену мачоха колом і алытнечкамá шыкырала, гаскала. Нещастній Марушці аем сухий вокрасць з хлба давала, била ю, торчала з ній шыты, стубала шытоса. Інї ю і до темной коморки замкчала, де часто з прыващюв жыло бары павыла.

Раз в акой зэмї сі розпеченій сестрыці жытôл, жыбн фылок і жыбок ей Марушка з темной алы прынесли. Нето інї мачоха павыла жыд покыптовати і прывыла:

- Ід, Марушко, а прынесь нам хомá жыку жыт. Кды не прынесси, до горочного печы ты жары.

Голенá Марушку із аверей до студеной печы ватысла.

Воншла Марушка до темной студеной алы і жычала жарыты:

- Ту аем айс жытеш, мороз, земай під снйжов перынов. Та як я фылок наберам, жыбок жару, де жытам павы?

Но одразу в глыбінї алы увідла снйто і побрала сі ід нэм. Было то снйто од жыкнóго жытá, комо котрого на жыбнчкы снйто адыщадеть жытоск – мислѝв рыва. Марушка сі шумні позарывала:

О дванадцятѝх мѝсячѝках

- Слыва Ісусу Хрѝсту!
Ош сі оддеруат і сі спрочнае:
- Што в такій зэмї в айс гадані?
Марушка, отрыкочі сі, ім алывором жытôмо мѝло розпôчала. І адыщадеть мѝсячѝк сі посочывал.
Мѝсяць Децембер павыл снй кыі і перады го мѝсяцо Марцôва. Снй сі жыт жытôти, трава рості і фылок жытѝ. Потѝм Децембер жык кыі і перады го Юнов. Стрôмы сі жытчал жытѝ і жытам зрѝти. Марушка жытôтовала і жытѝвала і фылок і жыт. Децембер Септембровн жытѝ жытѝ дѝнч жытѝ і жыт жытѝ. Одрэзу жытчал слыв жытѝ і жыт жытѝ жытѝ і такой дѝсрѝвать. Марушка як жытѝка раз-ды жыт жытѝвал. Децембер жык кыі од Септембра і жыт жытѝла жытѝка жытѝ і жыт. Децембер так жытѝвал Марушці:

- Скоро жытѝк домів, бо уж сі жытѝць мѝн мѝн і я жытѝшу. Жытѝру, прерѝбѝв жытѝду.
Жытѝру жытѝ кыі, сіт на Децемброве жытѝць мѝсто жытѝды рыва і так жытѝв Марушці:
- Ід, скоро і осторожно домів і жытѝд жытѝм, жытѝ Жытѝру жытѝ жытѝду. Дома реч, жытѝ Бог жытѝ дѝры про жытѝкы жытѝводаннѝ. Будь жытѝва, Марушко, сиротка жытѝва. Жытѝше жытѝ мачоха і сіт Голенá, бо ку тобі жытѝ жытѝсрѝваданнѝ.

Слывчык жытѝду жытѝснѝду прерѝбѝв Жытѝру, жытѝснѝду.

Обр.: Указка з кнйы О дванáстѝх мѝсячѝках

Здрой: HRÍB, J. 2019. О дванáстѝх мѝсячѝках.
In Kolysočka. ISSN 2585-7045, 2019, ч. 6, s. 4.

- ~ tvorenie konceptu textu a jeho úprava s pomocou učiteľa alebo prostredníctvom kontrolných otázok,
- ~ písanie veľkého písmena na začiatku vety, rozlišovanie pravopisu všeobecných a vlastných podstatných mien,
- ~ použitie spojovníka pri delení slov na konci riadka.

Úloha: Ďalej už žiaci môžu pracovať samostatne a napísať obsah prečítaného textu. Následne môžu napísané texty predniesť v kolektíve triedy, prípadne niektoré práce môžu byť umiestnené na mieste, kde žiaci prezentujú svoje práce.

Hovorená produkcia

Výkonové štandardy

- ~ vedia sformulovať jednoduchú ústnu informáciu,
- ~ dokážu počúvať hovorené prejavy iných a klásť otázky k obsahu textu,
- ~ dokážu uplatniť pri hovorení situačne vhodné jazykové, zvukové a pohybové prostriedky.

Obsahové štandardy

- ~ zhromažďovanie kľúčovej slovnej zásoby a kľúčových informácií na rozvíjanie témy,
- ~ členenie textu, využitie obrázkovej alebo slovnej osnovy,
- ~ artikulačné a výslovnostné cvičenia, cvičenia na moduláciu hlasu a na situačne vhodné používanie pohybových prostriedkov.

Úloha: Následne môžu žiaci spoločne prerozprávať obsah prečítaného textu tak, aby sa snažili zmeniť niektoré časti podľa vlastnej fantázie, prípadne aby zmenili záver príbehu.

Zážitková recepcia

Výkonové štandardy

- ~ prečítať s porozumením texty umeleckej literatúry primeranej náročnosti,

- ~ odpovedať na otázky k čítanému alebo počúvanému textu,
- ~ identifikovať v texte to, čo ich zaujalo (myšlienky, slová, ilustrácie)
- ~ dramatizovať vhodné literárne texty.

Obsahové štandardy

- ~ predvídanie z počutého alebo prečítaného textu,
- ~ rozpoznanie a identifikácia literárnych postáv, ich charakteru, vlastností,
- ~ sprostredkovanie umeleckého zážitku cez rôzne formy spracovania textu,
- ~ kladenie otázok na porozumenie, riešenie úloh k textom, prepájanie tém s reálnym životom.

Úloha: Následne môžu žiaci nacvičiť krátku dramatizáciu tejto rozprávky, pričom môžu využiť vlastnú fantáziu a predstavivosť.

Inou činnosťou môže byť tvorenie otázok a úloh súvisiacich s textom napr.:

- ~ Що розказала мачоха Марушці принести з ліса?
Čo prikázala mачоcha Maruške priniesť z lesa?
- ~ Хто поміг Марушці выповнити розказ, котрый дістала од мачохы?
Kto pomohol Maruške, aby splnila príkaz, ktorý dostala od mачохы?
- ~ Котрый місяць їй дав ягоди?
Ktorý mesiac jej dal jahody?
- ~ Котрый місяць їй дав фіалкы?
Ktorý mesiac jej dal fialky?
- ~ Котрый місяць їй дав ябка?
Ktorý mesiac jej dal jablká?
- ~ Який одказ дав януар? Перепиш речіня, котре в приповідці підчеркнуте рівновлінієв.
Aký odkaz dal január? Prepíš vetu, ktorá je v texte podčiarknutá rovnou čiarou.

Kľúčové ciele a východiská hodnotenia vo vyučovacom predmete RJL

Pri hodnotení v predmete rusínsky jazyk a literatúra je kľúčové hodnotenie komunikačných spôsobilostí (výkonov, resp. ich úrovni) v oblasti komunikačnej interakcie, hovorenej a písanej produkcie a vecnej a zážitkovej recepcie. Medzi základné spôsobilosti, ktoré je potrebné sledovať a hodnotiť, patrí:

- ~ spôsobilosť vecne a sociálne primerane komunikovať s inými ľuďmi;
- ~ spôsobilosť tvoriť a prezentovať rôzne žánre hovorených textov;
- ~ spôsobilosť tvoriť rôzne žánre písaných textov a používať nápomocné stratégie písania;
- ~ spôsobilosť porozumieť rôznym žánrom vecných textov a získavať z nich informácie;
- ~ spôsobilosť porozumieť rôznym žánrom umeleckých textov a interpretovať ich;
- ~ spôsobilosť získavať a overovať informácie z rozličných informačných zdrojov;
- ~ spôsobilosť formulovať primerané argumenty a využívať ich v komunikačných činnostiach spojených s aktuálnymi témami;
- ~ spôsobilosť uplatňovať získané znalosti o jazykovom systéme v praktickej komunikácii.

Ako sme uviedli v predchádzajúcich kapitolách sprievodcu, vzdelávacie ciele RJL sa naplňajú rozvíjaním komunikačných spôsobilostí žiaka, ktoré sú obsiahnuté vo výkonovom štandarde, pričom obsahový štandard má slúžiť dosahovaniu výkonového štandardu. Pri rozvrhnutí výkonových štandardov do ročníkov a pri priradení potrebných častí obsahového štandardu sa možno oprieť o úrovne (adaptácie) výkonového štandardu, ktoré sú spracované v osobitnom metodickom materiáli (pripravujeme metodickú príručku *Hodnotenie žiakov a ich vzdelávacích výsledkov – sprievodca*). Logicky sa potom dosahované komunikačné spôsobilosti (výkony a ich úrovne) stávajú hlavným predmetom hodnotenia žiaka v RJL na konci ročníka a na konci vzdelávacieho cyklu.

Napríklad **pri stanovovaní ročníkových cieľov v hodnotení žiaka** v 1. cykle v komponente *vecná recepcia* môžeme vychádzať z nasledujúcej adaptácie výkonového štandardu *Vyvodiť základné implicitné informácie z počúvaného a z čítaného textu*:

1. ročník

- ~ vyvodiť významy neznámych slov z počúvaného textu;
- ~ predpovedať obsah textu pomocou obrazového materiálu;

2. ročník

- ~ vyvodiť súvislosti medzi informáciami v počúvanom texte;

- ~ vyvodiť významy neznámych slov z čítaného textu;
- ~ predpovedať obsah textu podľa nadpisu;

3. ročník

- ~ vyvodiť súvislosti medzi informáciami v čítanom texte;
- ~ klásť otázky k informáciám vyvodeným z počúvaného a z čítaného textu;
- ~ orientovať sa v členení textu na úvod, jadro, záver a na odseky.

Zmeny v hodnotení vo vyučovanom predmete RJL

Posilnenie komunikačného, činnostného a zážitkového charakteru vyučovania sa premieňa do potreby upraviť to, na čo sa pri hodnotení kladie dôraz.

Hlavné zmeny sa týkajú:

- ~ vyváženia pomeru hodnotenia v jednotlivých oblastiach vyučovacieho predmetu,
- ~ posunu od hodnotenia izolovaných vedomostí k širším spôsobilostiam,
- ~ zmeny v hodnotení písanej a hovorenej produkcie žiakov,
- ~ zmeny v hodnotení porozumenia vecných a umeleckých textov,
- ~ širšieho využívania sebahodnotiacich procesov žiaka,
- ~ posilnenia diferencovaného hodnotenia žiakov.

Vyváženie pomeru hodnotenia v jednotlivých oblastiach

Doterajším problémom hodnotenia v RJL je nepomer vo váhe hodnotenia výkonov v rozličných oblastiach. Zatiaľ čo na niektoré oblasti (napr. na oblasť pravopisu) sa kladie veľká váha, iné

oblasti (napr. lexikálne znalosti žiaka, šírka slovnej zásoby, schopnosť plynulo narábať so vzťahmi medzi slovami pre interakciu, recepciu či produkciu) sa do hodnotenia premietajú len minimálne.

Posun od hodnotenia izolovaných vedomostí k širším spôsobilostiam

V súčasnosti sa hodnotenie zameriava najmä na sledovanie čiastkových jazykových alebo literárnych vedomostí žiaka bez súvislosti s ich využitím pri porozumení a pri tvorení textu. Napríklad, pri delení hlások podľa rôznych kritérií sa hodnotenie zameriava na ich výpočet, pri klasifikácii prídavných mien sa hodnotí mechanické delenie na akostné, vzťahové a privlastňovacie. Procesy a činnosti spojené s porozumením a s tvorením textu sa buď nehodnotia, alebo sa hodnotia zriedkavejšie ako čiastkové vedomosti. Platí to aj pre hodnotenie porozumenia umeleckého textu, ktoré sa doteraz orientovalo najmä na definovanie literárnovedných pojmov a priradovanie príkladov k nim, či na mechanické rozlišovanie žánrov na základe typických znakov.

Nastavenie jednotlivých komponentov nového vzdelávacieho štandardu RJL akcentuje komunikačnú funkciu jazyka, preto je aj v rámci hodnotenia potrebné presunúť pozornosť z hodnotenia vedomostí o jazykových alebo literárnych pojmoch na hodnotenie kvality komunikačných činností žiaka.

Zmeny v hodnotení produkčných spôsobilostí žiaka

V komponentoch *písaná produkcia* a *hovorená produkcia* sa vyčleňujú tematické celky obsahového štandardu *proces tvorenia textu* a *príprava a prednes hovoreného prejavu*. Ich cieľom

je podchytiť a zdôrazniť procesúalnu stránku tvorby textov. Proces tvorby textov by sa mal premietnuť aj do hodnotenia. V súčasnosti sa hodnotenie zameriava skôr na hodnotenie výsledných textov. Hodnotenie samotného procesu tvorby textov si vyžaduje **individuálny prístup k žiakom**, pomáha im uvedomiť si nedostatky, ale aj silné stránky pri tvorení textu. Hodnotenie písanej a hovorenej produkcie žiakov sa často redukuje na formálnu stránku. Obsahová a kompozičná stránka stojí na okraji záujmu, často sa hodnotí len všeobecným komentárom učiteľa, ktorý neposkytuje adresnejšiu pomoc žiakovi. Komplexné hodnotenie písomných a hovorených textov umožňuje žiakovi v budúcnosti lepšie vyjadriť svoj autorský zámer.

Zmeny v hodnotení recepčných spôsobilostí žiaka

Oproti doterajšej praxi je novou výzvou aj *hodnotenie procesov porozumenia vecného a umeleckého textu*, aby sa neredukovalo len na správne odpovede v zatvorených otázkach po vypočítaní/prečítaní textu alebo na hodnotenie teoretických vedomostí literárnych pojmov. Ako možné riešenie sa odporúča priebežné hodnotenie vybraných ukazovateľov porozumenia počúvaného a čítaného textu vo vopred určených etapách (napr. hodnotenie pokroku na konci každého mesiaca a pod.). K ukazovateľom porozumenia patrí napríklad to, či žiak vie vyhľadať v texte kľúčové slová alebo doslovné informácie, či vie vyvodiť z textu význam neznámeho slova alebo súvislosti medzi informáciami, či vie urobiť zhrnutie získaných informácií a podobne.

Pri porozumení textu je osobitne dôležité uplatňovať pozitívne a motivačné formy hodnotenia. Pokroky v rozvoji čitateľstva totiž nie sú v rámci triedy rovnomerné a hodnotenie by malo rešpektovať individuálne rozdiely medzi žiakmi.

Sebahodnotiace procesy

Vo vzdelávacom štandarde RJL zohráva významnú rolu metakognícia, ktorej rozvíjanie je prítomné vo všetkých vzdelávacích cykloch. Zastúpenie metakognície vytvára podmienky pre sebareflexiu vlastnej rečovej činnosti, sebahodnotenie procesov porozumenia a tvorenia textu, identifikovanie problémov pri riešení praktických úloh spojených s komunikačnými činnosťami a navrhovanie rozvojových cieľov pre seba vzhľadom na analyzovaný súčasný stav výkonu v danej oblasti.

V rámci *sebahodnotenia hovorenej produkcie a komunikačnej interakcie* je vhodné používať audionahrávky a videonahrávky rečovej činnosti žiakov, vďaka ktorým sa môžu k svojim hovoreným prejavom vrátiť aj s časovým odstupom. Pred sebahodnotením musia byť žiakovi známe kritériá alebo kontrolné otázky, pomocou ktorých má svoj prejav hodnotiť.

Pri *sebahodnotení písanej produkcie* sa odporúčajú štruktúrované sebahodnotiace háčky viazané na zamýšľaný autorský zámer žiaka pri tvorbe textu, na proces tvorby textu a vo vyšších cykloch aj na žánrové špecifiká tvorených textov. Osobitným nástrojom sebahodnotenia môže byť opakované čítanie a revidovanie/upravovanie vlastného textu aj s dlhším časovým odstupom (napr. pomocou premyslenej práce s písateľským portfóliom; každý text žiaka môže byť príležitosťou na sebahodnotenie a optimalizovanie uplatnenej stratégie pri jeho tvorbe).

Pri *sebahodnotení v rámci recepcie textu* je dôležité zabezpečiť žiakom prístup k predchádzajúcim míľnikom (písomným prácam, pracovným listom, záznamom atď. so splnenými/nesplnenými úlohami) s cieľom posúdiť vlastný pokrok. Dlhodobý progres v recepčných spôsobilostiach môže žiak pozorovať

pomocou čitateľského portfólia, v rámci zážitkovej recepcie aj pomocou reflexívneho denníka o svojich čitateľských skúsenostiach a zážitkoch.

Diferencované hodnotenie žiakov

Aby bolo hodnotenie efektívne, malo by vychádzať z individuálnych schopností a potrieb žiaka. Nie je možné všetkých žiakov triedy hodnotiť podľa rovnakých kritérií. Diferencované hodnotenie umožňuje identifikovať silné a slabé stránky žiaka. Následne je možné nastaviť ciele tak, aby učebné činnosti žiaka viedli k nadobudnutiu potrebných znalostí a zručností. Kvalitatívna spätná väzba, konkrétne rady a odporúčania, ako nabudúce zlepšiť výkon v danej komunikačnej činnosti, sú cennejšie ako počet bodov alebo známka. Pri diferencovanom hodnotení tak výrazne narastá význam individuálneho progresu žiaka v rozvíjanej spôsobilosti.

Sprievodca zmenami vo vzdelávacích oblastiach

**Sprievodca zmenami vo vzdelávacej
oblasti Jazyk a komunikácia**

**Podoblasť vyučovania prvého jazyka –
jazyky národnostných menšín:
Rusínsky jazyk a literatúra**

Autori:

PaedDr. Mária Jasíková
PaedDr. Marcela Ruňaninová

Recenzentky:

Mgr. Zdenka Citriaková, PhD.
Mgr. Marek Gaj, PhD.

Jazyková úprava:

doc. PhDr. Hana Hlôšková, CSc.

Grafické spracovanie:

Miroslav Lukačovič

Vydalo: NIVaM
Vydanie: prvé
Formát: elektronicky
Rok vydania: 2024

ISBN: 978-80-565-1633-1
EAN: 9788056516331

NÁRODNÝ INŠTITÚT VZDELÁVANIA A MLÁDEŽE